

Koduhanedega seotud baškiiri rituaalid: traditsioonid ja uuendused

ZIFA HASANOVA

Baškortostani Vabariigi R. G. Kuzejevi nimelise Ufa Föderaalse Uurimiskeskuse
Etnoloogiauringute Instituudi etnoloogia osakonna teadur
Zifa.83@mail.ru

Teesid: Baškortostani Vabariigi baškiiride tänases elus on säilinud hulk erinevaid kodulindudega (sealhulgas hanedega) seotud uskumusi, kombeid ja rituaale. Vaatamata sellele, et baškiirid alustasid kodulinnukasvatust suhteliselt hilja, on kodulinnud nende igapäevastes ja rituaalsetes tavades olulisel kohal. Artikli eesmärk on uurida hanedega seotud tavad baškiiride seas, sealhulgas kollektiivse abistamise tava – *каз өтәһе* ja riitust *каз юлы* („hane tee“) 20. sajandi keskel ja 21. sajandi alguses. Artiklis kasutatakse üldteaduslikke meetodeid: teaduslikku kirjeldust, empiirilise materjali analüüsi ja süstematiseerimist, samuti võrdlev-ajaloolist meetodit. Välitöödel kasutati traditsioonilisi etnograafilisi meetodeid: süvaintervjuu, vaatlus, fotodega fikseerimine. Artikkel põhineb baškiiride ja Uurali-Volga piirkonna rahvaste ajaloolisel ja etnograafilisel uurimisel, Venemaa Teaduste Akadeemia Baškortostani Vabariigi R. G. Kuzejevi nimelise Ufa Föderaalse Uurimiskeskuse arheoloogia ja etnograafia muuseumi ja Baškortostani Vabariigi rahvusmuuseumi kogudel ning autori poolt 2019. ja 2023. aastal Baškortostani Vabariigi kagu-, lääne- ja keskosa rajoonides ning Orenburgi oblastis Kuvandõki rajoonis kogutud välitöö materjalidel.

Baškiiride koduhanega seotud tavad analüüsiti traditsioonilisuse ja uuenduste seisukohast ning käsitleti riituste *каз өтәһе* ja *каз юлы* säilimise probleeme tänapäeva tingimustes, esitati paralleele baškiiride naabruses elavate rahvaste (tatarlased, udmurtid, krjašenid) rituaalides. Mõlemad riitused on koos kollektiivse abi elementidega kindlalt juurdunud baškiiride rituaalkultuuris ega ole kaotanud oma tähtsust tänapäevani. Vaadeldakse ka traditsioonilisi toituseid ja rituaalis osalejaid.

Märksõnad: abi, amuletid, baškiirid, fumigatsioon, hani, kodulinnud, kombed, rituaalid

SISSEJUHATUS

Baškiirid, kes on pikka aega säilitanud nomaadi ja poolnomaadi eluviisi, alustasid kodulindude, sealhulgas hanede kasvatamist suhteliselt hilja. Tänapäeval on kodulinnukasvatus siiski oluline osa Baškortostani Vabariigi (edaspidi BV) baškiiride majandustegevusest ja igapäevaelust. Artikli eesmärk on käsitleda hanedega seotud tavasid baškiiride seas, sealhulgas kollektiivse abistamise tava – *kaž ɔməhe* ja riitus „*каж юлы*“ („hanetee“) 20. sajandi keskel ja 21. sajandi alguses.

Sel teemal ei ole peaaegu mingeid spetsiaalseid uurimusi tehtud. Mitmeköitelise süstematiseeritud teadusliku väljaande „Baškiiri rahvaluule“ ühes köites on rituaalse folkloori juures väike lõik kollektiivse abi *kaž ɔməhe* kohta. See sisaldab autorite ja ekspeditsiooni osaliste kogutud materjale, samuti andmeid Ufa teadusliku arhiivi fondidest. *Kaž ɔməhe* rituaali on kirjeldanud ka Lidija Nagaeva monograafias „Baškiiride rahvapühad, riitused ja kombed“ (1999) vabariigi kaguosas kogutud materjalide põhjal.

Käesoleva uurimuse allikateks olid autori aastatel 2019 ja 2023 ekspeditsioonidel Baškortostani Vabariigi kagu-, lääne- ja keskosast ning Orenburgi oblasti Kuvandõki rajoonist kogutud välitööde materjalid. Välitöödel kasutati traditsioonilisi etnograafilisi meetodeid: süvaintervjuu, vaatlus ja fotodega fikseerimine. Intervjuud viidi läbi baškiiri keeles, mis võimaldas jäädvustada tavade kohalikke nimetusi ning tuvastada teatud baškiiride rühmade kohalikke eripärasid. Lisaks kasutati Baškortostani Vabariigi R. G. Kuzejevi nimelise Ufa Föderaalse Uurimiskeskuse arheoloogia ja etnograafia muuseumi kogude materjale, samuti Baškortostani Vabariigi rahvusmuuseumi dokumente.

Uuringu kronoloogiline raamistik hõlmab 20. sajandi keskpaika ja 21. sajandi algust, st viimaseid aastakümneid, mis näitavad, et baškiiridel on säilinud koduhanedega seotud kombed ja riitused.

HANEKASVATUSE AJALUGU?

Olemasolevate andmete kohaselt hakkasid baškiirid pidama kodulinde (haned, pardid, kanad) 18. sajandi teisel poolel. Nii kirjutas Ivan Lepehhin loodebaškiiride kohta, et kui nad oma küladest lahkusid, jätsid kanade ja hanede omanikud linnud talvituspaikadesse, sügisel talvituspaikadesse naastes rahuldusid nad sellega, mida leidsid (Lepehhin 1802: 39). 18. sajandi keskel märkis Vassili Tšeremšanski, et baškiiride seas „peetakse kanu peamiselt munade saamiseks, ja neid leidub kogu [Orenburgi – Z. H.] kubermangus, kõigis suguharudes ja seistes, välja arvatud nomaadidest baškiiridel, kellel kodulinnukasvatus ei ole veel muutunud nende majanduse osaks“ (Tšeremšanski 1859: 369). 20. sajandi alguses kirjutas Sergei Rudenko, et „baškiirid on oma kodulindude suhtes ka praegu üsnäüskõiksed. Kõigerohkemkasvatavad hanesid, kuigimitteskõik, vaid peamiselt need, kes elavad järvede ja jõgede ääres“ (Rudenko 2006: 103).

Vaatamata sellele, et baškiirid alustasid kodulindude (haned ja kanad, pardid) pidamist suhteliselt hilja, on need üsna kindlalt leidnud koa nende igapäevaelus. Hanede sulgi ja udusulgi kasutati patjade ja suletekkide valmistamiseks. Sulatatud hanerasva kasutati rahvameditsiinis, seda määrati bronhiidi või kopsupõletikuga patsiendi seljale ja kandadele. Kodulindude udusulgi kasutati amuletina. Neid õmmeldi laste peakatetele (tübeteika, räti-kud) ja riieteile (kamisool).

Svetlana Šitova raamatus „Baškiiri rahvarõivad“ on avaldatud foto Kur-gani oblasti tüdrukust, kelle kostüüm on kaunistatud kodulinnusulgedega (Šitova 1995: 196–197). Baškortostani Vabariigi rahvusmuuseumi fondides on foto, millel on kujutatud grupp puust anumatega baškiire, kellel on tübeteikade külge õmmeldud hane udusuled. Hanetiibasid kasutavad baškiirid rituaalide juures. Baškortostani Burzjanski rajoonis kasutatakse siiani hanetiibu majanurkade suitsutamiseks (AVM 2023, Burzjansk, Usmanova). Ufa Föderaalse Uurimiskeskuse Arheoloogia ja Etnograafia Instituudi arheoloogia ja etnograafia muuseumi fondides leiduvad hane tiivad (*канат*) (OF 883/73), mida kasutati eluruumide kaitseks. Demi baškiiridel on siiani tavaks hane müümisel tõmmata mõned suled välja ja visata need aita või kuuri, et jõukus (*kom*) ei lahkuku majast koos linnuga. Informandid räägivad ka, et kui hane müümisel varastatakse kasvõi peotäis vilja, haned ei paljune (*бер ус емен*) (AVM 2023, Davlekanovo, Ahmetvaleeva). Varem valmistati jämedast hane-sulest ka muusikainstrumenti (*каурый кумыз*), lõigates sulele väikese pilu (BNT 2010: 265).

Foto 1. Haned Baškortostani Vabariigi Tatõšlõ rajooni Balzjuga külas.

Eva Toulouze'i foto 2014.

HANEKITKUMISE TALGUD JA ENNUSTAMINE

Baškiiride rahvakombestiku üks eredamaid ja originaalsemaid rituaale on *kaž ɔməhe* või *kaž üolkoy*, mille juures kasutati kollektiivset abi või toetust. See komme oli levinud eelkõige nende baškiiride seas, kes elasid veekogude – järvede, jõgede või soode – lähedal. *Kaž ɔməhe* korraldatakse tavaliselt hilissügisel või varatalvel. Sinna kogunevad sugulased, naabrid ja noored vallalised tüdrukud. Tatarlased, kellel oli levinud sama abistamisrituaal, kutsusid ainult tüdrukuid, kelle mõlemad vanemad on elus, seletades seda sellega, et muidu hakkavad haned kiduma (Urazmanova 2001: 98).

Haned tükeldatakse omaniku poolt spetsiaalselt selleks ettenähtud kohas. Näiteks Idelbajevo külas tehakse seda õues sellises kohas, kus tavaliselt inimesed ei käi (Orenburgi oblasti Kuvandõki rajooni Idelbajevo küla, Iskandarova). Kõik tööd pidid olema lõpetatud enne päikeseloojangut (*əһер тəшмəç элек*), sest baškiiride uskumuste kohaselt ärkavad pärast päikeseloojangut rüvedad jõud ja seepärast püüti enne seda kõik tööd lõpetada. Hanede kitkumist alustab minia, kes on ühtlasi selle tegevuse juht (AVM 2023, Mukaev, Akkubekova). Baškortostani mägiipiirkondades alustab protseduuri perenaine (AVM 2019, Šigaev, Absaljamova). Tatarstani Vabariigi idaosas elavatel tatarlastel on abitöö juhi kohustused pandud esimesele majja tulnud tüdrukule (Urazmanova 2001: 97).

Foto 2. Hanede kitkumine Baškortostani Vabariigi Haibullinski rajoonis.

Zifa Hasanova foto 2023.

Foto 3. Perenaise nägu määratakse hanerasvaga, et järgmine aasta oleks talle edukas. Baškortostani Vabariigi Haibullinski rajoon.

Zifa Hasanova foto 2023.

Kui hane rümpasid kitkutakse, kogutakse tiivaalused suled eraldi, neid ei panda ülejäänud sulgede juurde vaid põletatakse samal või järgmisel päeval ära, sest neid peeti kuradi sulgedeks (*khərəm yonə*). Enne peamise kitkumise algust tõmmatakse need suled kõigepealt välja. Baškortostani Vabariigis Karmaskalõ rajoonis ütlesid informandid, et neid sulgi on keelatud koju kaasa võtta, see olevat halb märk (AVM 2023, Mukaev, Akkubekova). Samu keelde järgisid ka teised rahvad, nt Kama-taguste udmurtide naised tõmbavad hanede tiivaalused suled välja ja pistavad lumme, öeldes häid soove. Neid sulgi ei panda sulepatja, arvatakse, et need mõjuvad unele halvasti (Hristoljubova & Minnijahmetova 1994: 12).

Appi tulnud naised istuvad tavaliselt ringis kas saunas või majas, nende keskel on korv sulgedega. Kitkutud rümbad puhastatakse eraldi ruumis. Töö ajal lauldakse laule ja öeldakse häid soove. Etnograaf Raufa Urazmanova kirjutab, et „just tööprotsess oli püha, sest see andis võimaluse demonstreerida kogunud tüdrukute väledust, vilumust ja osavust, mille eest nad said omanikelt, vanematelt naistelt, asjakohase hinnangu. *Каз өмәһе* oli aktiivse suhtlemise paik ja seetõttu peeti neis osalemist prestiižseks, auväärseks ja soovituslikuks“ (Urazmanova 2001: 97). Töö lõppedes haarasid naised hane sabast peotäie sulgi ja andsid need vallalistele tüdrukutele, öeldes: „Mine ja uuri, pane oma saatus proovile!“ (BNT 2010: 263).

Tüdruk ennustas meheleminekut järgmiselt: läks tänavale ja vaatas, kes tuleb esimesena vastu. Kui ta kohtas endast nooremast meest, usuti, et ta abiellub noormehega; kui vanemat meest, tähendas see, et tulevane abikaasa on vanem mees. Informantide sõnul naerdi ennustamise juures ja arvati, et tegemist oli pigem mänguga: „*Миңә Мәрфугә апай тап булды тин көлә инек, ти*“ (‘Minu õde Marfuga tuli vastu ja hakkas naerma’) (AVM 2013, Staroakkulaevo, Rahhimova). Sarnast ennustusmeetodit on kirjeldatud raamatus „Baškiiri rahvakunst“, kus tüdrukud ütlevad:

Каурый, сер ас,

Кайза һуң минең буласак ирем?!

Sulg, avalda saladus

Kus on minu hingesugulane!

Kui vastu tuli naine, andis ta tüdrukule punase või sinise helmekese, kui vanaema, lubas tüdruk ise kinkida talle padja või peakatte (*маçмаp*). Kohtumist eaka inimesega saatsid alati lahked heatahtlikud soovid (BNT 2010: 264).

Peale selle usuvad baškiirid, et kui vallalised või noored naised koguvad udusulgi ja topivad neid padjakotti, saavad nad palju lapsi. Usutakse, et nad täidavad koti õnne ja tulevaste lastega (AVM 2023, Mukaevo, Akkubekova). Mõnikord olid abiks ka lapsed, kes puhastasid suled padja (*таяк йөнө*) jaoks rootsudest.

Puhastatud hanerümbad kanti kaelkookude abil tiigi äärde, need olid seotud jalgupidi kokku, et vette kasta. Kes jõuab esimesena, tänab loodust ja Allahi (*Аллаһи Тәғәлә*) kingituste eest ning palub edu ja jõukust järgmiseks aastaks. Paljudel juhtudel lauldi naljalaule (*маçмак*) ja tantsiti. Nendega liitusid lõõtspilliga noormehed. Sama komme on ka tatarlastel (Tatarlased 1967: 309), kuid neil liikusid ringi maskeerunud sanditajad, kes lollitasid ja lõbutsesid (Urazmanova 2001: 97).

Teel veekogu juurde toimus rituaal *каз юлы* (‘hanede tee’), mille käigus lapsed viskasid õhku udusulgi (*каз кауриһын*) ja täiskasvanud soovisid suurt pesakonda, öeldes, et järgmisel aastal käivad haned mööda seda teed (Fatõhhova 2023). See traditsioon on Demi baškiiride seas tänaseni kasutusel. Teel veekogu äärde lausuvad nad: „*Бисмилләһи-ррахмаани-рраһиим, каззарым үрсемле булһын тин, таһлай инек*“ (Bismillah-rrahmaani-rrahiim, las mu haned olla viljakad, nagu visatud hanesuled) (AVM 2023, Idelbaevo, Iskandarova).

RITUAALSED TOIDUD

Pärast töö lõpetamist kogunevad kõik tavakohaselt õhtul taas kokku ning neid kostitatakse hane liha, pudru ja hanerasvas küpsetatud pannkookidega. Demi baškiirid teevad putru hirsist ja sinna sisse pannakse sulatatud hanerasva. Lisaks pannakse lauale pannkooke, mida mõnikord määratakse hanerasvaga. Teed kutsutakse jooma nii mehi kui ka naisi. Mõned külalised toovad erinevaid maiustusi, näiteks erinevate täidistega lapikut pirukat beljaš (бәләш) (AVM 2023, Staroakkulaevo; Rahhimova). Baškortostani Karmaskalõ rajoonis pakutakse karaskit (бауырсаҡ), pannkooke ja nuudlisuppi. Mägi-rajoonides (Baškortostani Beloretski ja Burzjanski rajoonid), peeti seda tüüpi talguid (ühistöid) kuni 1960.–1970. aastateni, lauale pandi nuudlisuppi, linnuliha valmistatud beljašši (бәләш), pannkooke. Tänapäeval ei ole *каз өмәһе* siin enam nii levinud kui varem.

Foto 4. Talgute *каз өмәһе* osalejate rituaalne söömaaeg Baškortostani Vabariigi Haibullinski rajoonis.

Zifa Hasanova foto 2023.

Foto 5. Baškortostani Vabariigi Haibullinski rajoonis jagab meesterahvas taldrikutele kollektiivse abistamise (*каз өмәһе*) osalistele mõeldud liha (*өлөш*).

Zifa Hasanova foto 2023.

Foto 6. Osalejate taldrikutele jaotatud liha (*өлөш*). Baškortostani Vabariigi Haibullinski rajoon.

Zifa Hasanova foto 2023.

Kommet panna *каз өмәһе* ajal lauale pudrud, järgivad ka krjašeenid Baškortostani Bakalõ rajoonis, kus keedetakse baškiiride kombel hanerasvaga putru riisist või hirsist. Lisaks pannakse taldriku keskele sibulaga praetud liha, mis koosneb peeneks hakitud maksa-, südame- ja kopsutükkidest (Tsubaraeva 2022). Kama-tagused udmurdid valmistavad tseremoniaalse toiduna pannkooke (*табань*) ja verikäkke (*ви́ро табань*) (Hristoljubova & Minnijahmetova 1994: 12).

Liha kõrvale on kombeks pakkuda hanepeadest, magudest ja koibadest valmistatud puljongit (*өлөш*). Baškortostani Vabariigi Karmaskalõ rajoonis jagatakse linnuliha järgmiselt: tiivad antakse vallalistele tüdrukutele, et nad kiiremini abielluksid, rinnaosa vanematele naistele, koivad meestele, et nad seisaksid enesekindlalt maa peal (AVM 2023, Mukaevo; Akkubekova). Baškortostanis Zilairi rajoonis lõigatakse hani lahti ja serveeritakse kõigi taldrikutele, puljong (*өлөш*) pannakse samasse taldrikusse. Taldrikutele järelejäänud liha viiakse koju (AVM 2019, Juldõbaevo; Šakirova). Kujurgazinski rajoonis jagatakse puljongit sugulastele (AVM 2019, Taimas; Magadieva). Orenburgi oblasti Kuvandõki rajoonis tehakse supikomplekt (kael, pea, jalad, tiivad), seda jagatakse samuti sugulastele ja naabritele (AVM 2023, Idelbaevo; Iskandarova).

Mõnikord korraldavad baškiirid pärast sööki mängu ja meelelahutusi. Lidija Nagaeva kirjeldab oma monograafias pandilunastamismängu, mida mängiti pärast pidulikku söömaaega Baškortostani Burzjanski rajoonis. Üks tüdrukutest (mängujuht) kogus teistelt esemeid: taskurätikud, kammid, paelad, sõrmused ja muud. Teine osaleja seisis seljaga mängujuhi poole, võttis ühe pandi paremasse kätte ja küsis: „Mis ülesande anname selle pandi omanikule?“ Ülesanded olid väga erinevad: laulda, mängida kubõzil jne. Noormeestelt pante ei võetud (Nagaeva 1999: 87).

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Viimastel aastatel on paljudes vabariigi piirkondades hakatud tähistama *каз өмәһе* riitust, õigupoolest viiakse läbi riituse imitatsioon. Selliseid festivale peetakse Baškortostani Vabariigi Sterlibaševo, Fjodorovka ja Išimbai rajoonis. Neid korraldavad raamatukoguhoidjad, külade kultuurimajade töötajad jt ning festivalidel laulavad naljalaule ja tantsivad kaasaegsetesse rahvariietesse rõivastunud osalejad (Traditsioon 2023).

Seega on kauges minevikus tekkinud *каз өмәһе* ja *каз юлы* rituaalid koos talgute ja kollektiivse abi elementidega juurdunud baškiiride rituaalkultuuri ega ole kaotanud oma tähtsust tänapäevalgi. Praegu on nad käibel Baškortostani Vabariigi loode- ja läänepoolsetes rajoonides. Ammuse kombe kohaselt kutsutakse osalema naabrid, sugulased ja vallalised tüdrukud. Osalejaid kostitatakse traditsiooniliste toitudega: hanerasvaga keedetud puder, sama rasvaga kaetud pannkoogid, mõnes piirkonnas ka nuudlisupp. Nagu vanasti,

jagatakse ka hanede peadest, magudest ja koibadest valmistatud puljongit (өлөш).

Kirjeldatule lähedasi rituaale on täheldatud ka teistel Uurali-Volga piirkonna rahvastel, näiteks tatarlastel, udmurtidel ja teistel rahvusrühmadel.

Tõlkinud Mare Kõiva

TÄNUSÕNAD

Artikkel on kirjutatud Venemaa Teaduste Akadeemia riikliku projekti IEI YFITS RAN 2025 nr 1024031800139-2-6.5.1. raames.

ALLIKAD

AVM – autori välitööde materjalid

Aastal 2023

Baškotostani Vabariigi (BV) Burzjanski rajoon, Abdulmambetovo küla, R. A. Usmanova (snd 1963).

BV Alšejevski rajoon, Kiptšak-Askarovo küla, M. J. Šaihutdinova (snd 1937).

Orenburgi oblast, Kuvandõki rajoon, Idelbajevo küla, D. S. Iskandarova (snd 1968).

BV, Karmaskalõ rajoon, Mukaevo küla, R. J. Akkubekova (snd 1977).

BV, Alšejevski rajoon, Staroakkulaevo küla, Z. Ž. Rahimova (snd 1959).

BV, Davlekanovo rajoon, Kurjatmasi küla, N. F. Ahmetvaleeva (snd 1937).

Aastal 2019

BV, Beloretski rajoon, Šigajevo küla, V. M. Absaljamova (snd 1950).

BV, Zilairi rajoon, Juldõbaevo küla, V. Z. Šakirova (snd 1949).

BV, Kujurgazinski rajoon, Taimasi küla, F. V. Magadijeva (snd 1962).

KIRJANDUS

Baškiiria 2022 = „Gusiny`e posidelki“. Kak v Iglinskom rajone Bashkirii chtut tradicii. – *Bashinform* (<https://www.bashinform.ru/news/social/2022-11-07/gusinye-posidelki-kak-v-iglinском-rayone-bashkirii-chtut-narodnye-traditsii-3019165> – 20.03.2026).

BNT 2010 = *Bashkirskoe narodnoe tvorchestvo. Obriadovyi fol'klor*. Ufa: Bashkirskoe knizhnoe izd-vo.

Fatõhova 2023 = Fatykhova F. F. Kaz umakhe, bash. Obychai (10.10.2019). – *Regional'nyi interaktivnyi entsiklopedicheskii portal „Bashkortostan“* (<http://bashenc.online/ru/articles/86074/> – 20.03.2026).

Hristoljubova & Minnijahmetova 1994 = Khristoliubova L. S. & Minnijahmetova T. G. *Udmurty Bashkortostana. Istorii, kul'tura, sovremennost'*. Ufa: RTsNT.

Lepehhin 1802 = Lepekhin I. I. *Dnevnye zapiski puteshestviia po raznym provintsiiam Rossiiskogo gosudarstva v 1770 g.* 2. osa. St. Petersburg: Pri Imp. Akad. nauk.

Nagaeva, Lidiia 1999. *Bashkirskie narodny`e prazdniki, obryady` i oby`chai*. Ufa: Kitap.

Rudenko, Sergei 2006 [1955]. *Bashkiry: istoriko-etnograficheskie ocherki*. Ufa: Kitap.

Šitova 1995 = Shitova, S. N. *Bashkirskaja narodnaia odezhda*. Ufa: Kitap.

Tatarlased 1967 = Vorob'ev, N. I. & Khisamutdinov, G. M. (toim). *Tatary srednego Povolzh'ia i Priural'ia*. Moskva: Nauka.

Traditsioon 2023 = *Zhivy'e tradicii: zimnie vidy' pomoshhi, ili kaz' omāne.* – Biblioteka nematerial'nogo kul'turnogo nasledia Respubliki Bashkortostan (https://kitaplong.ru/zshivuie_tradicii – 10.05.2023).

Tšeremšanski 1859 = Cheremshanskii, V. M. *Opisanie Orenburgskoi gubernii v khoziaistvenno-statisticheskom i promyshlennom otnosheniiakh.* Ufa: Tip. Orenburg. gubern. pravl.

Tšubareva 2022 = Chubaraeva, A. A. Traditsionnaia kukhnia kriashen severo-zapada Bashkortostana. – Kolonskikh, A. G. (vast toim). *Etnosy i kul'tura Uralo-Povolzh'ia: istoriia i sovremennost'.* Materialy XVI Vserossiiskoi nauchno-prakticheskoi konferentsii molodykh uchenykh. Ufa: IEI UFITs RAN, lk 72–75.

Urazmanova, R. K. 2001. *Obriady i prazdniki tatar Povolzh'ia i Urala* (Godovoi tsikl XIX – nach. XX vv.). Kazan': Izd-vo PIK Dom pečhati.

SUMMARY

Customs associated with domestic geese among bashkirs: Traditions and innovations

ZIFA HASANOVA

Researcher, Ethnology Department of the Ethnological Research Institute of the R. G. Kuzeyev Ufa Federal Research Centre, Republic of Bashkortostan
Zifa.83@mail.ru

Keywords: Bashkirs, help, poultry, goose, customs, ritual, amulets, fumigation.

In the modern life of the Bashkir population of the Republic of Bashkortostan, a large number of various beliefs, customs and rituals related to domestic birds, including geese, have been preserved. Despite the fact that the Bashkirs began to engage in poultry farming relatively late, poultry occupy an important place in their daily and ritual practice. The purpose of the article is to consider the customs associated with geese among the Bashkirs, including the custom of collective handiwork – „*kath omahe*“ and the rite „*kath yuly*“ („Goose Road“) in the middle of the 20th – beginning of the 21st century. The article uses general scientific methods: scientific description, analysis and systematization of empirical material, as well as a comparative historical method. In conducting field studies, traditional ethnographic methods were used: in-depth interviews, observation, photographic determination. The article is based on historical and ethnographic studies on the ethnography of the Bashkirs and peoples of the Ural-Volga region, museum collections of the Museum of Archeology and Ethnography of the Ethnological Research Institute of the R.G.Kuzeyev Ufa Federal Research Centre (Republic of Bashkortostan) and the National Museum of the Republic of Bashkortostan, as well as field materials collected by the author in 2019 and 2023 in the southeastern, western and central regions of the Republic of Bashkortostan and the Kuvandyk district of the Orenburg region. The customs („*kath omahe*“ and „*kath yuly*“) associated with

domestic geese among the Bashkirs were analyzed from the point of view of tradition and innovation, as well as with respect to the problem of the preservation of rites. It was revealed that the rituals of „*kath omahe*“ and „*kath yuly*“ and elements of collective help were firmly rooted in the ritual culture of the Bashkirs and have not lost their significance until the present. Currently, they are held in the northwestern, western regions of the Republic of Bashkortostan. According to a long-established custom, neighbors, relatives and unmarried girls are invited. Traditional food is placed on the table: porridge cooked in goose fat, pancakes coated with the same fat, in some areas noodle soup. As before, they distribute „*ulyush*“. In some areas of the Republic of Belarus, in recent decades, the rite has been held in the form of festivals.

Zifa Hasanova (PhD) on Venemaa Teaduste Akadeemia Baškortostani Vabariigi R. G. Kuzejevi nimelise Ufa Föderaalse Uurimiskeskuse Etnoloogiauringute Instituudi etnograafia osakonna teadur, kes uurib baškiiride ajalugu ja etnograafiat.

Zifa Khasanova (PhD) is a researcher at the ethnography department of the Ethnological Research Institute of the R. G. Kuzeev Institute for Ethnological Studies, Subdivision of the Ufa Federal Research Centre of the Russian Academy of Sciences, Russia, Ufa. She conducts research on the history and ethnography of the Bashkirs.

<http://orcid.org/0000-0002-3479-5804>
Zifa.83@mail.ru